

Утвърдил: _____
Декан

Дата: _____

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ "СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"

Факултет: **Философски**

Специалност: (код и наименование)

Ф	Ф	С	0	4	0	1		
---	---	---	---	---	---	---	--	--

Социология

УЧЕБНА ПРОГРАМА

Дисциплина:

И	4	0	5
---	---	---	---

ПОЛИТИЧЕСКИ И СТОПАНСКИ ЕЛИТИ НА БЪЛГАРИЯ (1878-2000)

Преподавател: доц. д-р Мартин Иванов

Учебна заетост	Форма	Хорариум
Аудиторна заетост	Лекции	30
	Семинарни упражнения	30
	Практически упражнения (хоспетиране)	
Обща аудиторна заетост		60
Извънаудиторна заетост	Реферат	
	Доклад/Презентация	
	Научно есе	
	Курсов учебен проект	
	Учебна екскурзия	
	Самостоятелна работа в библиотека или с ресурси	45
	Курсова работа	45
Друго: опишете		
Обща извънаудиторна заетост		90
ОБЩА ЗАЕТОСТ		150
Кредити аудиторна заетост		2
Кредити извънаудиторна заетост		3
ОБЩО ЕКСТ		5

№	Формиране на оценката по дисциплината ¹	% от оценката
---	--	---------------

¹ В зависимост от спецификата на учебната дисциплина и изискванията на преподавателя е възможно да се добавят необходимите форми, или да се премахнат ненужните.

1.	Участие в тематични дискусии в часовете	10 %
2.	Демонстрационни занятия	10 %
3.	Текуща самостоятелна работа /контролно	10 %
4.	Курсова работа (изпитна задача)	70 %

Критерии за оценка

Отлична	Активно участие в дискусиите в семинарните упражнения. Провеждане на интервю, изготвяне на курсова работа и нейното презентирание според предварително зададените изисквания. Студентът трябва да покаже умения за събиране на информация от широк кръг източници, нейното осмисляне и анализиране. При изготвяне на курсовата работа той/тя трябва да покаже добра езикова, стилистична и пунктуационна култура. Публичното представяне на курсовата трябва да отговаря на най-добрите практики в тази област – сбитост и яснота на изложението, избягване на цветова/информационна претрупаност и прекаленото използване на различни ефекти, налични в power-point.
Много добра	Участие в дискусиите в семинарните упражнения. Изискванията са същите като за отлична оценка, но качеството на изпълнение на задачите е по-ниско, аналитичните връзки невинаги са ясно отграничени, не е спазена изцяло зададената форма на изготвяне и презентирание на курсовата работа.
Добра	Участие в дискусиите в семинарните упражнения. Изискванията са същите като за отлична оценка, но качеството на изпълнение на задачите е по-ниско, анализът липсва или е на много ниско ниво.
Средна	Изискванията са същите като за отлична оценка, но са значително по-зле разработени и/или липсва изпълнението на някои от предварително зададените елементи.

Анотация на учебната дисциплина:

Курсът ще представи динамиката на формиране и промяна, както основните характеристики на българския политически и стопански елит в три обособени хронологически отрязъци: 1878-1944, 1944-1989, 1989-2000.

Курсът „Политически и стопански елити на България“ ще бъде разделен на два главни дяла. В първия, посветен на политическите елити, ще бъде обобщена все още доста рехавата родна литература по темата (Д. Парушева, П. Кабакчиева) като се акцентира главно върху характеристиките на политическите елити и липсата на континуитет между ключови политически дати от близката ни история – 1878, 1944, 1989.

Във втория голям дял на курса главни герои ще са стопанските строители на съвременна България от т.нар. от Р. Аврамов първи и втори български капитализъм (1878-1944 и 1989-2020). В тази си част лекционният курс ще надгради резултатите от проведеното преди няколко години проучване на българския бизнес елит (Иванов-Ганев), както и скорошното допълнение (Иванов), обобщило данните за над 400 български текстилни индустриалци на разлома между двете епохи преди и след Освобождението. За годините след 1989 г. ще бъдат използвани и класациите от българското издание на сп. „Форбс“, както и данните на в. „Капитал“ за стоте водещи фирми в страната.

Поради плътното преплитане между политически и стопански елити през епохата на държавния социализъм и поради липсата на конкретни изследвания по темата, за сега този период ще бъде представен през анализ предимно на политическите, и само на отделни

личности но от бизнес елитите, напр. Георги Найденов. Същевременно, въпреки характерното за комунистическите режими срастване на стопанската и политическата номенклатура от 70-те години насетне започва видимо обособяване на т. нар. стопански директори, около БИСА на Огнян Дойнов. С течение на времето курсът ще се стреми да се разшири и в тази посока.

Теоретичните рамки от литературата за елитите ще бъдат проектирани върху конкретните български реалности. Ще се потърсят българските измерения на въпроси като устойчивост/неустойчивост на елитите, „заговорът” на елитите, формирането на полюси в рамките на елита и отношенията помежду им (консенсусен или конфронтационен подход), отношенията на доминантност и подчиненост между стопанските и политическите елити и др.

Предварителни изисквания:

Няма

Очаквани резултати:

1. Да запознае студентите с формирането, трансформацията и основните характеристики на българските стопански и политически елити от Възраждането до наши дни.
2. В рамките на семинарните упражнения и самостоятелната подготовка да изгради у студентите на знания и умения за работа в библиотеки и архиви, анализ, изготвяне на изследователски проект и неговото презентирание.

Учебно съдържание

№	Тема:	Хорариум
1	Дефиниране на теоретичната рамка. Школи на класовата кохезия и на ресурсната зависимост. Хилфердинг, Шумпетер, Ленин, Гершенкрон, Мизрухи, Пфехфър, Скот.	2 часа
2	Елити в егалитарно общество. Формиране на българския политически елит през Възраждането и след Освобождението. Тендеции на развитие на елитите до Втората световна война (1878-1944 г.).	2 часа
3	Социална стратификация след Освобождението до Втората световна война.	2 часа
4	Управляващ елит. 1878-1944. Монархически институт, министри, депутати, партийни лидери, генералитет, интелигенция.	4 часа
5	Живот на хайлайфа. Кафене „България“	2 часа
6	Българският бизнес елит и връзката му с политиката (1878-1944 г.). Мрежови анализ. Методика, резултати.	4 часа
7	Номенклатура вместо елит. Срастване на политически и бизнес елити. ДС част от елита? Алтернативни „елити“ (дисиденти)?	4 часа
8	Политическите елити след 1989 г. Прераждане и/или формиране (1989-2014 г.)	4 часа
9	Олигархия и бизнес-елити	4 часа
10	Устойчивост и неустойчивост на българските елити	2 часа

	Семинарни упражнения	
	Въведение в мрежовия анализ	15 часа
	Работа с архивните свидетелства и публикувани свидетелства (интервюта и др.) за българските елити.	15 часа

Конспект за изпит

Студентите ще подготвят, проведат и анализират интервю с избран от тях представител на българския политически/стопански елит от прехода. Интервюто ще послужи за изготвянето на курсова работа, основна задача на която е да удържи едновременно общото – главните контури на протичащите в страната процеси – и частното – конкретната лична история.

При невъзможност да проведат интервю студентите ще подготвят биографичен профил на избрана от тях водеща политическа или стопанска фигура от последните три десетилетия чрез събиране и анализ на публично достъпната информация.

На финала курсовата работа студентите ще изготвят презентация, която ще представят пред своите колеги като по този начин се насърчи едновременно натрупването на знания (пречупени през личния опит) и създаването на умения за анализ, синтез и презентирание.

Библиография

Основна:

- Аврамов, Р. *Стопанският ХХ век на България*. С., ЦЛС, 2001, 150 с.
- Бурбулон, Р. д. *Български дневници*. С., „Колибри“, 1995. 544 с.
- Васильов, Т. *Моят дневник*. С., „Марин Дринов“, 1994. 130 с.
- Венедиков, П. *Спомени*. С., ИК „П. Венедиков“, 2003. 560 с.
- Влайков, Т. *Личният режим у нас*. С., „Демократически преглед“, 1910. 99 с.
- Гаврилова, Р. *Колелото на живота. Всекидневието на българския възрожденски град*. С., УИ „Св. К. Охридски“, 1999. 451 с.
- Гаврилова, Р. *Семейната сцена. Антропологическа история на семейното хранене в България в модерната епоха*. С., УИ „Св. К. Охридски“, 2016. 415 с.
- Ганчев, Д. *Спомени за княжеското време*. С., ОФ, 1983. 268 с.
- Генчев, Н. *Българската възрожденска интелигенция*. С., УИ „Св. Кл. Охридски“, 1991. 448 с.
- Генчев, Н. *Българското възраждане*. С., „Ив. Вазов“, 1978. 300 с.
- Генчев, Н. *Социалнопсихологически типове в българската история. Очерци*. С., „Септември“, 1987. 208 с.
- Груев, Ст. *Корона от тръни: Царуването на цар Борис III 1918-1943*. С., „Български писател“, 1991. 496 с.
- Даскалов, Р. *Българското общество. 1878-1939*. Т. 1-2. С., „Гутенберг“, 2005. 471; 576 с.
- Дайнов, Е. *Записки по революцията*. Т. 1-3. С., Millenium, 2014; 2015; 2017. 400 с.; 397 с.; 366 с.
- Иванов, М., Г. Ганев. *Бизнес елитите на България 1912-1947, 1989-2005*. С., „Изток-Запад“, 2009. 480 с.
- Кабакичева, П., Д. Минев. *Преходът: елити, стратегии*. С., УИ „Св. К. Охридски“, 1996. 177 с.
- Казаков, Д. Улицы, хора, събития. София преди половин век. С., НС ОФ, 1959. 380 с.
- Каназирски-Верин, Г. *София в края на XIX век*. С., „Техника“, 1992. 208 с.
- Кацаров, К. *60 години живяна история*. С., „Прозорец“, 1993. 686 с.
- Луджев, Д. *Град на две епохи*. С., [б.и.], 2004. 1054 с.
- Луджев, Д. *Преходно време. Личности, идеи, събития. История по... и отвъд документите*. Т. 1-2. С., „Марин Дринов“, 2019. 562 с.; 686 с.
- Луджев, Д. *Революцията в България*. Т. 1-2. С., „д-р Ив. Богоров“, 2008. 408 с.
- Маринов, Ал. *Обществени елити и лидерство в страните в преход*. С., „Сиби“, 2004. 247 с.
- Мирчев, П. *Книга за София*. С., ОФ, 1979. 412 с.
- Муравиев, К. *Събития и хора: Спомени*. „Български писател“, 1992. 584 с.
- Мушанов, Н. *Дневник. Спомени. Автобиография*. С., „Изток-Запад“, 2017. 768 с.
- Натан, Ж., Л. Беров. *Монополистическият капитализъм в България*. С., ДИ „Наука и икуство“, 1958. 386 с.
- Нейков, П. *Спомени*. С., ОФ, 1990. 503 с.
- Николаев, Н. П. *Фрагменти от мемоари*. С., „Диалог холдинг“, 1994. 280 с.
- Палангурски, М. *Бащите на българската конституция. Мрежата на националната тъкан*. В. Търново, „Фабер“, 2019. 236 с.
- Палангурски, М. *Избирателната система в България. 1879-1911 г.* В. Търново, УИ „Св. Св. Кирил и Методий“, 2007. 271 с.
- Палангурски, М. *По българските парламентарни избори. 1894-1913 г.* В. Търново, УИ „Св. Св. Кирил и Методий“, 2011. 372 с.
- Палангурски, М. *Избори по стамболовистки. 1887-1894 г.* В. Търново, УИ „Св. Св. Кирил и Методий“, 2008. 280 с.

- Парушева, Д. *Правителственият елит на Румъния и България, втората половина на XIX и началото на XX век. Социална история*. С., Институт по балканистика, 2008. 387 с.
- Пешев, Д. *Спомени*. С., „Гутенберг“, 351 с.
- Пешев, П. *Исторически събития и деятели от навечерието на Освобождението ни до днес*. С., БАН, 1993. 865 с.
- Райчев, А., К. Стойчев. *Какво се случи? Разказ за прехода в България 1989-2004*. С., „Изток-Запад“, 2004.
- Рачо-Петрова, С. *Моите спомени*. С., БАН, 1991. 384.
- Ташев, Т. *Министрите в България. 1878-1999*. С., „Проф. Марин Дринов“, 1999. 682 с.
- Филова, Е. *Дневник. Май 1935-15 август 1944*. С., „Христо Ботев“, 1992. 224 с.
- Христова, А. и др. *Анатомия на прехода: Стопанска политика на България от 1989 до 2004 г.* Сіела, С., 2004. 228 с.
- Христова, А. и др. *Анатомия на кризата. България 2009-2015. Хронология, проявления, поуки*. С., ИПИ, 2015. 180 с.
- Цанков, Ал. *България в бурно време. Спомени*. С., „Прозорец“, 1999. 335 с.
- Цанков, Ал. *Моето време. Мемоари*. С., „Прозорец“, 2002. 662 с.
- Цураков, А. *Правителствата на България. 1879-2001*. С., „Изток-Запад“, 2006. 48 с.
- Цураков, А. *Енциклопедия на правителствата, народните събрания и атентатите в България*. С., „Труд“, 2008. 584 с.
- Чалъков, И. и др. *Мрежите на прехода: Какво всъщност се случи в България след 1989 г.* С., „Изток-Запад“, 2008. 751 с.
- Acemoglu, Daron. *Persistence of Power, Elites and Institutions*, Massachusetts Institute of Technology, 2006. Baran, P.A. and Sweezy, P. M. *Monopoly Capital*. NY, 1966: Monthly Review Press.
- Castels, M. (1996). *The Rise of the Network Society*. Malden, MA: Blackwell Publishers Ltd.
- Degenne, A. and M. Forse, *Introducing Social Networks*. London: Sage Publications, 1999.
- Doob, Christopher (2013). *Social Inequality and Social Stratification in US Society*. Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Education Inc. Gerschenkron, A. *Economic Backwardness in Historical Perspective*, Cambridge, MASS, 1966.
- Heinrich Best, Ronald Gebauer & Axel Salheiser (Eds.): [*Political and Functional Elites in Post-Socialist Transformation: Central and East Europe since 1989/90*](#). [*Historical Social Research*](#) 37 (2), Special Issue, 2012.
- Modca, G. [*The Ruling Class*](#), McGraw-Hill Book Company, Inc., 1939.
- Mills, C. W. (1956). *The Power Elite*. Oxford: Oxford University Press.
- Mizruchi, M. S. *The American Corporate Network. 1904–1974*. Beverly Hills & London: Sage Publications, 1982.
- Mizruchi, Mark S. *The Structure of Corporate Political Action: Interfirm Relations and Their Consequences*, Cambridge Mass and London: Harvard University Press, 1992.
- Ottosson, J. ‘Network Analysis and Interlocking Directorships: Inter-war Sweden’, in Cottrell, P. Lindgren, Håkan and Teichova, Alice, (eds.), *European Industry and Banking Between the Wars: A Review of Bank-Industry Relations*. Leicester, London, New York, pp. 167–180.
- Pareto, Vilfredo. *The Rise and Fall of Elites*, Transaction Publishers, 1991.
- Pareto, V. ‘The Circulation of Elites’ in Talcott, P. *Theories of Society. Foundation of Modern Sociological Theory*. Vol. 2. 1961, pp. 551-7.
- Pfeffer, J. and G. R. Salancik, *External Control of Organizations: A Resource Dependence Perspective*. New York: Harper and Row, 1978.
- Putnam, Robert D. *The Comparative Study of Political Elites*, Prentice-Hall, 1976.
- Scott, John and Catherine Griff. *Directors and Industry: The British Corporate Network 1904-1976*. Cambridge, 1984: Poly Press.
- Soref, M. and M. Zeitlin, ‘Finance Capital and the Internal Structure of the Capitalist Class in the U.S.’, in Mizruchi, M. S. and M. Schwartz (eds.). *Intercorporate Relations: The Structural Analysis of Business*, New York, 1987.
- Useem, M. *The Inner Circle: Large Corporations and the Rise of Business Political Activity in the U.S. and U.K.* New York and Oxford: Oxford University Press, 1984, pp. 3–4, 59.

Дата: 17 ноември 2020

Съставил: доц. д-р Мартин Иванов